37694

GHEORGHE ADAMESCU

POESIA POPULARĂ ROMÂNĂ

DISERTAȚIE

ȚINUTĂ CU PRILEJUL ANIVERSĂREI A XXV

DE LA

ÎNTEMEIEREA LICEULUI DIN GALAȚI

EXTRASĂ DIN PUBLICAȚIA OFICIALĂ, IMPRIMATĂ CU ORTOGRAFIA ACADEMIEI

GALAȚI

TIPO-LITOGRAFIA I. SCHENK, STR. DOMNEASCĂ

1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
Cota II 437099
Inventar 705539

GHEORGHE ADAMESCU

POESIA POPULARĂ ROMÂNĂ

DISERTAȚIE

ȚINUTĂ CU PRILEJUL ANIVERSĂREĬ A XXV

DE LA

ÎNTEMEIEREA LICEULUĬ DIN GALAȚĬ

EXTRASĂ DIN PUBLICAȚIA OFICIALĂ, IMPRIMATĂ CU ORTOGRAFIA ACADEMIEĬ

GALAȚĬ

TIPO-LITOGRAFIA I. SCHENK, STR. DOMNEASCĂ

1893

BIBLIOTECA
No. 2921.
EM. ELEFTERESCU

DISERTAȚIA D-NULUĬ PROFESOR GHEORGHE ADAMESCU

DESPRE

POESIA POPULARĂ ROMÂNĂ

I.

Domnule inspector,
Stimațĭ colegĭ,
Iubiți școlarĭ,
Dómnelor și Domnilor,

« Cântece populare, voĭ, sicriŭ sfînt al credinței, ce legați « timpurile cele vechĭ de cele nouĕ, în voĭ îșĭ depune o națiune « trofeele eroilor sĕĭ, speranța cugetărilor și flórea simțirilor sale. « Sicriŭ plin de sfințenie! Pe tine nicĭ te atinge, nicĭ te sfăramă « vre o lovire pe cât poporul tĕu nu te-a profanat. O cântec po- « pular! tu staĭ și păzescĭ templul amintirilor naționale; tu aĭ aripĭ « și glas ca de archanghelĭ, adesea aĭ arme ca și dînșiĭ. Flacăra « mistuesce lucrările pensuleĭ, tâlhariĭ jefuesc comorile, dar cân- « tecul scapă în vecĭ cu vĭață și se strecóră printre ómenĭ. Dacă « sufletele înjosite nu sciŭ să-l hrănéscă cu dor și cu speranță, el « fuge la munți, se acață de ruine și de acolo spune din vremile « trecute... » [1].

[1]) Odobescu, Opere, vol. I, pag. 183.

Cu aceste cuvinte poetul polon, exilatul Miczkiewicz, caracteriséză producțiunile geniuluĭ popular, pe carĭ filosoful Herder le numise *glasurĭ ale popórelor* [1]). Caracteristica luĭ, făcută în colorata limbă a poesieĭ, este pe deplin reușită; de aceea am început cu ea scurta disertație, ce voiŭ avè onóre să desvolt înaintea domniilor vóstre.

La noĭ s'a întâmplat cu literatura și în special cu poesia populară un fapt fórte curios. Se scie că la maĭ multe din popórele Europeĭ producerile barḑilor necunoscuțĭ aĭ poporuluĭ fură desvoltate pe cale literară de către poeți din clasele înalte. Astfel fu în Franța poesia trouverilor, care are origine populară; ast-fel fu în Germania acel fel de cântece *Minnegesang*, poesiĭ de origine populară, cultivate de comiți și de regĭ; ast-fel în fine fu în Spania întréga poesie lirică născută din acele *romances* populare.

Pe la finele secoluluĭ trecut Ienăchiță Văcărescu, poet care s'a inspirat mult din clasicitatea grécă, vedem că recurge și la isvóre populare și multă vreme s'a creḑut că e originală a luĭ acea frumósă elegie :

Amărîtă turturea,
Când rĕmâne singurea,
Căcĭ soția-ĭ s'a rĕpus,
Jalea eĭ nu e de spus.

In realitate avem aci o admirabilă doĭnă populară :

Amărîtă turturică,
O sĕrmana, vaĭ de ea!
Când rĕmâne sngurică,
O sĕrmana, vaĭ de ea! [2])

Văcărescu nu a făcut alta de cât să adauge la sfârșit câ-

[1]) A tipărit pe la 1778, *Poesiĭ populare ale diferitelor națiunĭ*, traduse în nemțesce. Cf. Odobescu, Scrierĭ I, 179.

[2]) Alexandri, *Poesiĭ populare*, 1867, pag. 264.

teva versurĭ relative la persóna sa într'un chip cât se póte de prosaic :

Dar eu, om de 'naltă fire,
De cât ea maĭ cu simțire,
Cum póte să-mĭ fie bine,
O amar și vaĭ de mine!

De aci urméză că boerimea, singura clasă care pe atunci scia ceva carte, cât putuse folosi din învățămîntul formalist și pedant al dascălilor grecĭ, cunoscea poesia populară și o găsea frumósă, atât de frumósă, încât merita ca acele înalte «obraze» să o aștérnă pe hârtie, făcêndu-ĭ cinstea de a o da lumeĭ ca producțiune proprie a lor.

După generația acésta, în mijlocul căreia aŭ fost ómenĭ de inimă și patrioțĭ, activitatea literară românéscă este dominată de curentul latinist venit de peste munțĭ. Or-carĭ ar fi meritele — și nu voiŭ fi eŭ acela care să tăgăduesc meritele acesteĭ scóle, — e un fapt positiv că n'a ținut nicĭ de cum samă de graiul poporuluĭ și de producerile poporuluĭ. De altmintrelea eraŭ consequenți, căcĭ nu puteaŭ părtașiĭ acesteĭ doctrine, când voiaŭ să tórne o limbă nouă românéscă imaginară, când declaraŭ de «spurii» și vrednice de lepădat tocmaĭ sunetele caracteristice ale limbeĭ românescĭ și cuvintele bătrâne, — nu puteaŭ, ḑic, să céră învățătură de la «vulgul încărcat de prejudiție și de străinismĭ.»

De aceea, în tot ce s'a făcut de către acéstă scólă, nu s'a pomenit nimic din ce a produs poporul.

De aceea, încercările de a studia limba, avênd în vedere numaĭ textele vechĭ și limba ḑisă cultă aŭ fost lucrărĭ unilaterale și gramatica luĭ Cipariŭ, dicționarul luĭ Laurian și Maxim aŭ fost uĭtate adouaḑi după aparițiunea lor, pe când mărĕța lucrare a d-luĭ Hăsdĕu va trăi, pentru că este dicționar al limbeĭ *istorice și populare*. Latiniștiĭ ne daŭ numaĭ forme mórte și forme imaginare, Hăsdĕu ne dă formele viĭ.

Tot de aceea a fost fórte natural ca poesia populară să fie scósă la lumină de adversarul cel maĭ înverșunat al acestuĭ cu-

rent, de acela care l-a combătut cu mult spirit, de şi nu totdeauna cu deplină pricepere, de Vasile Alexandri [1]).

Când, la 1852, apărură *Baladele* culese de Alexandri, fu un adevărat eveniment. Toţi cetitorii rămaseră uimiţi în faţa frumuseţilor poetice cuprinse în acea colecţiune, de şi, în trécăt fie ţis, mulţi nu pricepeaŭ de unde sînt acele poesii şi timp îndelungat s'a creḑut că sînt scrise de Alexandri. Să fi ţis atunci într'o adunare că sînt făcute de ţeranĭ, aĭ fi vḑut ţecĭ de ochĭ carĭ te-ar fi privit cu despreţ orĭ cu milă, în tot casul cu neîncredere. — Ce fel? Ion ciobanul a făcut aşa lucrurĭ frumóse? — Cine? argatul nostru să facă poesiĭ? Vaĭ, dar nu se póte, Domnule!... Ba, ce e maĭ grav, am vḑut chiar în cărţi de şcólă, punêndu-se cu însemnarea «poesie de Alexandri» o sumă de bucăţi din colecţiunea luĭ populară.

Ceĭ carĭ sciaŭ însĕ ce va să ţică poesie populară aŭ dat publicaţiuneĭ luĭ Alexandri cel maĭ mare preţ. Peste câţĭ-va anĭ după apariţiunea eĭ, cunoscuta scriitóre Dora d'Istria tipări în *Revue des deux-mondes* un interesant studiŭ întitulat «La nationalité roumaine d'après les chants populaires» [2]). In ţară asemenea se publicară studie şi dărĭ de samă, dintre carĭ vom cita pe a d-luĭ Maiorescu, pe a d-luĭ Vîrnav-Liteanu, etc. [3]).

Neapărat că meritul cel maĭ mare al acesteĭ colecţiunĭ este faptul că a atras atenţiunea atât a Românilor cât şi a străinilor asupra acelor «comorĭ nepreţuite de simţirĭ duióse, de ideĭ înalte, « de notiţe istorice, de creḑărĭ superstiţióse, de datinĭ strămoşescĭ « şi maĭ cu samă de frumuseţĭ poetice pline de originalitate şi « fără sémăn în literaturile străine » [4]).

Alexandri a adunat aceste poesiĭ cu scop de a arăta frumuseţile lor şi, potrivit cu scopul luĭ, nu s'a mărginit să le adune, ci le a şi întocmit după cum i s'a părut luĭ maĭ bine. « Am

---

[1]) Cf. *Dicţionarul grotesc*, de Alexandri.

[2]) *Revue des deux-mondes*, pe 1859, No. de la 15 Martie pag. 429.

[3]) *Convorbirĭ literare*, An VI pag. 405. Idem, An. I. pag. 301.

[4]) *Poesiĭ populare*, adunate şi întocmite de V. Alexandri, ed. 1867 pagina VII.

« făcut pentru unele din aceste poesiĭ, ḑice dînsul, ceea ce face « un giuvaergiŭ pentru pietrele preţióse. Am respectat subiectul, « stilul, forma şi chiar multe rime necorecte, carĭ fac parte din « caracterul lor. *Le am şters petele şi le am dat strălucirea lor pri-* « *mitivă* » [1]). Aci stă greşala luĭ; acéstă greşală însă trebue judecată într'un mod cu totul relativ. Pentru studiele de folklore este necesar să avem producţiunile poporuluĭ cât se póte de exact culese. O schimbare cât de mică e vătămătóre. Alexandri e greşit numaĭ într'atâta că n'a făcut ce ne trebue nouĕ. Colecţiunea luĭ desigur că póte să fie numaĭ rar consultată, de vreme ce avem colecţiunĭ exacte, dar el spune că poesiile sînt „întocmite", prin urmare ne dă putinţa de a le judeca aşa cum sînt. Am avè dreptul să blamăm pe Alexandri când ne-ar fi spus că sînt fără modificărĭ şi noĭ le-am fi judecat ca fiind fără modificărĭ [2]).

Or-cum, tot ce s'a ḑis despre colecţiunea luĭ Alexandri s'a ḑis în urmă, căcĭ pe atuncĭ nu scia maĭ nimenĭ cum trebuesc culese producerile populare. In timpul când aŭ apărut, *tótă* lumea le-a admirat şi *o parte* din lume a sciut că există poesie *populară* română.

Interesul pentru producerile muscĭ naţionale a rĕmas însă mult timp nemanifestat şi vre-o 30 de anĭ tot Alexandri a fost singurul culegător de literatură populară.

Causele le-a înţeles şi le-a arătat fórte bine d. G. Dem. Teodorescu, — un mare iubitor şi un cunoscător adânc al spiritului popular, — ḑicênd : « Instituţiunile... şi necesităţile statuluĭ « atraseră tinerimea către aşa ḑisa carieră a funcţionarismuluĭ.. « apoĭ: lipsa de educaţiune naţională şi contagiul ideilor cosmo- « polite. Mulţimea tinerilor românĭ, trimeşĭ la o etate prea frage- « dă în străinătate... pe nesimţite începură a cugeta, a vorbi şi « a simţi după firea ţĕreĭ unde se aflaŭ... De şi Românĭ, eĭ se « găsiră străinĭ în România... Se vĕḑură cuprinşĭ de bóla scep-

---

[1]) *Le peuple roumain* d'après ses chants nationaux par I. Cratiounesco Paris 1874 pag. 327.

[2]) Cf. Cele douĕ lucrărĭ ale d-luĭ Schwarzfeld despre colecţia luĭ Alexandri. Asupra aceluiaşĭ subiect *Conv. lit.* An. XXIII pag. 141.

« ticismului și a nepăsăreĭ, despreţuind tot ce e românesc, tot ce « constitue semnul distinctiv al naţionalităţeĭ. Basmele? Poveștĭ « demne de bunicele bĕtrâne și de doĭcele copiilor! Ghicitorile? Nimi- « curĭ de-ale sătenilor la sĕdĕtóre! Farmecele și descântecele? In- « deletnicirea babelor și móșelor de la sat! Plugușorul, colindele, « sorcova, steaua și vicleimul? Petreceri ale copiilor de mahalà! « Cântecele istorice, baladele, horele, doĭnele? Meseria ţiganilor « lăutarĭ!...» [1])

Avea dreptate să se plângă d. Teodorescu. Dar astădĭ lucrurile s'aŭ schimbat. Preocuparea pentru literatura populară începe să devie din ce în ce mai generală. Avem un numĕr însemnat de colecţiunĭ: balade, doĭne, hore, ghicitorĭ, bocete; apoĭ basme, descântece, proverbe... etc. Avem o revistă scósă de mai mulţĭ învăţătorĭ la Fălticenĭ, destinată exclusiv literatureĭ populare și datinelor. Este revista *Sĕdătórea* [2]), publicaţiune de multă importanţă, pentru că nimenĭ nu póte să fie în mai bună posiţiune de a cunósce pe ţĕran și a aduna ce produce spiritul luĭ, ca învăţătoriĭ. Afară de acésta, vedem că Academia română a premiat scrierĭ asupra obiceiurilor de la nunţĭ, de la îmmormîntărĭ, lucrărĭ despre cromatica poporuluĭ, despre ornitologia populară, etc. și în lista subiectelor puse la concurs vedem că se dă un important loc literatureĭ populare. In fine în acest curent favorabil trebue să însĕmnăm lecţiunile pe carĭ d. Hăsdĕu, acela care în *Columna luĭ Traian* a pus prima basă solidă pentru studiele de folklore, le face la universitatea din Bucurescĭ și carĭ sînt consacrate exclusiv producerilor populare.

In asemenĭ împrejurărĭ fie-cine trebue să-și dea obolul pentru a rĕspândi cunoscinţele asupra acesteĭ importante manifestaţiunĭ a vieţeĭ naţionale. De aceea și eŭ sper că mĕ voiŭ puté sprijini pe bună-voinţa d-vóstră în desvoltarea subectuluĭ ce mĭam ales.

---

[1]) Petrea Creţu Șolcan, conferinţă de G. Dem. Teodorescu. Buc. 1884 pag. 14.

[2]) Veḑĭ dare de samă a d-luĭ De la Vrancea în *Voinţa Naţională*, Martie 1892.

II.

Producerile poporului nostru sînt poesiĭ adevărate din tóte punctele de vedere. « Pe poeți, ḑice Taine, îĭ face afluxul violent « de sensațiunĭ; aŭ o mașină nervósă maĭ sensibilă de cât a nós- « tră; obiectele carĭ pe noĭ ne lasă rĕcĭ, pe eĭ îĭ sguduie adânc. « La cea maĭ mică atingere creĭerul lor intră în vibrațiune, după « aceea cad obosiți și desgustați » [1]).

Acéstă primă condițiune a poesieĭ, adică sensibilitatea decsĕbită, o aflăm în poesiile populare, carĭ ne apar totdeauna ca produse de un suflet peste mĕsură mișcat.

Dar, ca să existe poesie, nu e destul să existe un suflet, adică o fire omenéscă mișcată. Se cere ca poetul să aibă putința de a transmite, aceluĭ care ascultă, starea luĭ sufletéscă. De câte orĭ vedem o întâmplare tristă și ne înécă lacrimile orĭ ceva vesel și rîdem cu hohot; iar când încercăm să spunem altora ceea ce nouĕ nĭ-a produs starea de mâhnire saŭ de veselie, nu putem reușĭ. De ce? Pentru că în fața nóstră lucrul era viŭ, iar acum, când îl povestim, e mort. Acela care scie să învieze orĭ o întâmplare trecută orĭ o stare sufletéscă trecută, acela este poet [2]).

Și acésta a doua condițiune o aflăm în «neprețuitele comorĭ» ale museĭ populare, în cât cu dreptate a ḑis Alexandri «Românul e născut poet» [3]).

Voiŭ încerca, onorat auditoriŭ, să dovedesc prin exemple aceste afirmațiunĭ.

Voiŭ începe printr'un argument a contrario.

Veți fi cunoscênd póte numele unuĭ óre-care, socotit de unĭĭ poet, Daniil Scavin, un soiŭ de spițer amator de versurĭ. Voiŭ citi finele uneĭ lucrărĭ a luĭ:

La Borsec cu feredee, cu mese, cu adunare,
Se uitase maĭ cu totul a drumuluĭ supĕrare.

---

[1]) Taine, *Hist. de la lit. anglaise.* IV pag. 270.

[2]) Cf. Maiorescu, Poesia română. Cf. Véron, Esthétique, cap. relativ la condițiile poesieĭ.

[3]) Alexandri. Col. 1867 Prefața.

Adesea orĭ făcea balurĭ nobilimea unguréscă,
Să le pară maĭ plăcută clima acea chiar urséscă.
Făceaŭ și plimbărĭ cu toțiĭ pe jos pe la sticlărie,
Ba încă și peste munte până la o visunie.
Săvărșind decĭ tótă cura în cincĭ sĕptămânĭ de ḑile,
Trimeţêndu-ni-se caiĭ de paharnicul Vasile,
Ne-am pornit către Moldova cu nespusă nerăbdare
Ca s'ajungem pe acasă maĭ curênd fiesce-care [1]).

In aceste versurĭ desigur că nu e poesie, pentru că nu vedem aci opera unuĭ suflet mișcat, sînt lucrurĭ cu desăvărșire indiferente și tot indiferenţĭ ne lasă și pe noĭ.

Să luăm acum din operele unuĭ adevărat poet, din Bolintineanu, câteva rîndurĭ din poema «Sorin.»

Am despicat ţĕrîna precum și cugetarea
Și nu sciŭ, cugetarea e care ar fi urmat
Materieĭ saŭ lutul a urmărit suflarea
Saŭ alt-fel cugetarea (să fiŭ maĭ acurat?)...

Aci nu maĭ e vorba de nisce lucrurĭ indiferente, cum ar fi balurile nobilimeĭ ungurescĭ de la Borsec, e vorba de unul din acele dubie carĭ aŭ muncit atâtea capete cugetătóre ale lumeĭ. Cu tóte acestea nu e poesie, este o nenorocită prosă chinuită de cerinţele versuluĭ, pentru că nu ne arată starea sufletéscă a unuĭ poet când s'a gândit la acéstă mare problemă.

Un alt exemplu: o luptă, fapt interesant, e înfăţișată într'un mod cât se póte de prosaic, care ne lasă indiferenţĭ:

În acéstă luptă treĭ sute Oltenĭ
Bravĭ ca și eroiĭ din Călugărenĭ,
Singurĭ se luptară, braviĭ meĭ românĭ,
Cu douĕspreḑece de miĭ de păgânĭ
Toţĭ într'o unire braviĭ meĭ jurară
Pe pagânĭ să 'nvingă saŭ cu toţĭ să móră [2]).

De ce poesiile luĭ Eminescu, când fură cunoscute, produseră atâta efect și entusiasmară până la exageraţie o sumă de ómenĭ?

---

[1]) Maiorescu, Critice 1874 pag. 284.

[2]) T. Maiorescu, Poesia română.

Sînt în ele numaĭ ideĭ originale? Sînt ele produceriĭ de acelea, cariĭ să încânte un popor întreg, fiind un resunet al sufletuluĭ luĭ? Putură ele să fie normă de vĭaţă, să producă o mişcare fericită, să îndemne la fapte măreţe? Nimic din tóte acestea. Cutare idee se găsesce la Heine, cutare la Lenau, cutare poesie este imitată după Platen..... ş. a. m. d. Şi ideile? Desgust de vĭaţă, îndemn la inacţiune, constatarea nedreptăţilor sociale şi legitimarea lor, iar revolta sufletéscă găsind în capĕt desnădejdea...

Ce a fost dar în Eminescu? A fost poetul, poetul care cugetă şi simte — indiferent dacă bine saŭ rĕŭ — şi are puterea să transmiţă starea luĭ sufletéscă. Când cetescĭ pe Eminescu, cugeţĭ ca el, simţĭ ca el; póte maĭ târdiŭ te rĕsgândescĭ, dar cât timp aĭ în mână opera luĭ, eştĭ robul luĭ. La dênsul te farmecă acel mod de a-ţĭ spune. Intâmplărĭ de la 1400 îţĭ apar viĭ înaintea ochilor. Iţĭ dicĭ póte cu criticul Gherea: nu e rolul femeeĭ în societatea modernă să se plimbe pe lacul luminat de lună şi să dică iubituluĭ eĭ:

> Aĭ putè să lepedĭ cârma şi lopeţile să lepedĭ,
> Dupĕ propria lor voie să ne ducă unde repedĭ,
> Căcĭ or-unde numaĭ ele ar dori ca să ne pórte,
> Pretutindenĭ fericire de-i viaţă, de e mórte [1]).

Desigur nu e rolul femeeĭ să fie «o marmură de Paros» «o pândă de Coreggio,» — pe care «s'o admirĭ şi s'o desmierdĭ,» ci să fie tovarăşa reală a bărbatuluĭ în lupta vieţeĭ. Da, veţĭ dice, Gherea are dreptate; dar când te cufundă poetul într'atâta farmec, când fie-care vers, fie-care cuvînt îţĭ pune înainte o icónă vie, nu poţĭ să nu pornescĭ şi tu cu el

> In codru la isvorul
> Care tremură pe prund,

saŭ dincolo de „codriĭ de aramă,“ unde „de departe vedĭ albind

> Şi-audĭ mândra glăsuire a pădureĭ de argint.
> Acolo, lângă isvóre, iarba pare de omĕt,

[1]) Satira IV.

Florĭ albastre tremur ude în vesduhul tămîet....
Iar prin mândrul întuneric al pădureĭ de argint,
Vedĭ isvóre sdrumicate peste pietre licurind [1]).

Tot așa se întâmplă și cu poesia populară. Aci avem simțire adâncă și formă poetică.

Michelet, marele istoric frances, povestesce următórea scenă, care arată deosebita sensibilitate a Românuluĭ :

« Un prieten al meŭ, oprindu-se la o țĕrancă din Transilvania, o găsi scăldată în lacrimĭ. Îĭ murise un copilaș de treĭ anĭ. « Bă- « gasem de samă, povestia dênsa, că în tóte ḑilele copilul își lua « mâncarea și lipsia multă vreme de acasă. Într'o ḑi m'am luat « după el și am vĕḑut lângă un mărăcine un șĕrpe mare care « mânca pâĭnea după genunchiĭ băĭatuluĭ. A doua ḑi am dus pe « bărbatul meŭ acolo și acesta, vĕḑênd un șĕrpe străin și póte « vătămător, l-a ucis. Copilul vine și-'și vede prietenul mort. Des- « nădăjduit, se întórce acasă plângênd și strigând : Puiu! Puiu! « Și nimic n'a putut să-l mângâe. După cinci ḑile a murit stri- « gând : Puiu! »

« Acéstă sensibilitate lesne de aṭiṭat de tótă natura cu care nasce Românul, a dat limbeĭ sale un farmec cu totul particular. Nu e în adevĕr așa de strălucită acéstă limbă și așa de rĕsunătóre ca cea italiană. Este soră cu ea, dar o soră înduioșată de nenorocire și suferință. Are, ca și dînsa, multe diminutive frumóse; dar are maĭ mult de cât dînsa : în glasul românesc se simte tremurătura uneĭ lacrimĭ și vorba românéscă e un suspin.

« Nu cred, continuă Michelet, să fie pe pămînt o limbă maĭ proprie amoruluĭ ca acéstă limbă țĕrănéscă — limbă a pădurilor și pustiurilor, a dragosteĭ și a prieteniеĭ » [2]).

Și acéstă legătură, pe care o stabilesce între sensibilitate și limbă, e de sigur, dacă nu maĭ naturală, dar tot așa de naturală ca acea cuprinsă în cunoscuta frasă :

„ Ce qu'on sait bien on énonce clairement. "

[1]) Călin.

[2]) Citat de Gruber, Stil și gândire, 1888 pag. 175.

Limba poesieĭ este aceea care scie să concretiseze abstracțiunea. O poesie abstractă nu e poesie.

Mintea omenéscă, printr'un proces propriŭ, studiat de psichologie — și pe care nu e locul a-l examina aci — formézĕ, dintr'o mulțime de representărĭ cu corespondent real în natură, noțiunea, fără corespondent real și deci ceva cu totul abstract. Acest proces se petrece în mintea copiluluĭ și se continuă cu cât el cresce și dobêndesce cunoscințe maĭ multe despre lucrurĭ. Cu cât copilul e maĭ mic cu atât limba luĭ e maĭ concretă. Când copilul ḑice vorba „lapte“, el simte, miróse, gustă laptele, fiindcă copilul cugetă în icónă materială. Cu timpul cuvintele îșĭ perd icóna lor materială și cu cât omul e maĭ cult cu atât se slujesce de o limbă maĭ abstractă. Abstracțiunile sînt pentru om o înlesnire, dar arta nu e o înlesnire, ci o dificultate; de aceea, pentru ca poetul să-ți dea ceva viŭ, trebue să se slujéscă de acele cuvinte a căror icónă materială s'a șters maĭ puțin. De aceea am ḑis că poesia abstractă nu e poesie.

Să luăm exemple:

Ca să exprime fuga, poesia populară face pe eroŭ să se adreseze caluluĭ și să-ĭ ḑică:

Așterne-te drumuluĭ
Ca și iarba câmpuluĭ
La suflarea vîntuluĭ.

Ca să exprime un grad și maĭ mare de fugă, ḑice:

Și fugia, măre, fugia,
Văile se limpeḑia.

Îșĭ póte închipui cineva acéstă fugă năsdrăvană, când, pentru călăreț, nu se maĭ putea deosebi nicĭ deal, nicĭ vale.

Ce póte fi maĭ poetic de cât un cântec frumos! A ḑice însă: un cântec frumos e ceva abstract, pentru că cuvîntuluĭ frumos i s'a șters icóna materială printr'o întrebuințare atât de désă în vorbirea de tóte ḑilele. Poetul popular, care simte acest lucru, recurge la comparațiunĭ și iată cum ne spune:

Începe ușor
A ḑice cu dor
Un cântec duĭos
Atât de frumos,
Munții că rĕsun,
Șoimiĭ se adun,
Codriĭ se trezesc,
Frunḑele șoptesc,
Stelele sclipesc
Și-n cale s'opresc . . . [1])

Desigur că numaĭ o poveste ca mitul luĭ Orfeŭ, care îmblânḑia fiarele prin lira sa, se póte compara cu acest exemplu.

Ca s'arăte durerea sufletéscă a uneĭ mame, poesia populară ḑice :

La năframă se uità,
Inima-ĭ se despică . . .

Ca să arăte miseria unuĭ nenorocit haĭduc pus la închisóre, poesia populară ne dă următorul tabel admirabil :

Aicĭa când am intrat,
Ce am vĕḑut când m'am uitat?
Bîjbîiaŭ
Șerpóicele
Și eraŭ
Ca acele,
Bróscele
Ca nucele
Năpîrcĭ ca undrelele.
Acum sînt șerpóĭcele,
Maĭcă, sînt, ca grinḑile
Bróscele
Ca ploșcile
Și năpârcĭ ca buțile.
De când, maică, am intrat,
Pic de vin n'am maĭ gustat,
Somn nu m'a maĭ apucat.
Pe tóte că le-am răbdat

[1]) Miorița.

Şi pe tóte le-aşĭ răbda
De n'ar fi una maĭ rea,
C'o drăcóĭcă
De şerpóĭcă,
Bat-o maĭca Precista,
S'a încuĭbat în barba mea... [1])

Poporul dispune de o infinitate de mijlóce ca să învieze tot ce spune poesia sa.

Câteodată un singur cuvînt produce un efect neaşteptat. De exemplu, în balada luĭ Corbea, când vine mama luĭ să-l vadă prin gratiile închisoreĭ, îl întrébă :

Corbeo-maĭcă, — aicĭa eşcĭ?
Corbeo-maĭcă, maĭ trăeşcĭ?
Spune maĭchiĭ ca să sciŭ,
Spune maĭchiĭ de eştĭ viŭ,
Că d'eĭ fi, măĭcuţă, mort
Să daŭ popeĭ de un ort [2])

Şi el :

Corbea dac'o auḑia,
Glasul că-ĭ înţĕlegea
Şi din gură rĕspundea:
Maĭcă, măĭculiţa mea,
Maĭcă, *par'că* tot sînt viŭ . . .

Acest „par'că“ este sublim. Miseria la care-l adusese închisórea, jinduirea după acea libertate care fusese viaţa luĭ întrégă, desnădejdea de a maĭ vedè lumina, tóte sunt cuprinse în acest „par'că“ [3]).

Metafora, atât de obicĭnuită graiuluĭ popular, o găsim în abundanţă şi totdeauna reuşită :

Pe-un picior de plaiŭ,
Pe o gură de raiŭ . . .

---

[1]) Corbea, colecţia G. Dem. Teodorescu.
[2]) Corbea, colecţia Teodorescu.
[3]) Cf. Dela Vrancea în conferinţa la Ateneul din Bucuresci în 1886.

saŭ :

Feţişóra luĭ
Spuma lapteluĭ.

Şi alegoria cât de minunată este! De exemplu acea admirabilă alegorie a morţeĭ:

Iar tu de omor
Să nu le spuĭ lor,
Să le spuĭ curat
Că m'am însurat
C'o mândră crăĭasă,
A lumeĭ mirésă,
Că la nunta mea
A căḑut o stea,
Sórele şi luna
Mĭ-aŭ ţinut cununa
Braḑi şi păltinaşĭ
I-am avut nuntaşĭ,
Preoţĭ, munţiĭ marĭ,
Păsĕrĭ lăutarĭ
Păsărele miĭ
Şi stele făcliĭ [1]).

Apoĭ apostrofa :

Toma crunt se oţelia,
Manea 'n-scărĭ se 'nţepenia
Dos la fugă îşĭ punea.
„ Aleleĭ! Fecior de lele!
„ Că-mĭ răpişĭ ḑilele mele!“ [2])

Nu maĭ insistăm asupra comparaţiunilor :

Cu trup gingaş, mlădios,
Cum e flórea câmpuluĭ
În lumina sóreluĭ.

---

[1]) Miorița. Cf. asupra acesteĭ balade studiul d-luĭ Odobescu, Scrieri I 208 şi urm.

[2]) Balada Toma Alimoş, col. Teodorescu.

Prosopopeea e de asemenea caracteristică poesieĭ populare. Aci vom vedè pe voĭnic grăind caluluĭ sĕŭ:

Haĭ, murgule, haĭ,
Pe cóstă de plaiŭ.

Pe un cal rĕspunzênd stăpânuluĭ:

Lasă șaua, saĭ pe mine
Și de cómă ține bine
Ca s'arăt la bĕtrânețe
Ce am plătit la tinerețe.

Vom vedè pe un întristat zicênd cuculuĭ:

Tacĭ, cuce, nu maĭ cânta

Cĭobanul îșĭ cértă câĭnele:

Aferim, căței bĕtrână,
Tu sciaĭ sama la stână,
Unde-mĭ sînt miórele,
Unde-mĭ sînt odórele?

Aci Românul se adreséză Oltuluĭ:

Oltule, rîŭ blestemat,
Ce viĭ așa turburat?

Aci blestémă pădurea:

Arză-te focul, pădure!....

Interogațiunea este cu un mare meștesug întrebuințată și fórte des în poesia populară. Și aci voiŭ atinge o chestiune de procedare. Caracterul esențial al poesieĭ populare este păstrarea în memorie. Sînt ómenĭ bĕtrânĭ de pe la țară și lăutarĭ, carĭ aŭ în mintea lor un repertoriŭ de miĭ de versurĭ, cum e, de exemplu, cunoscutul—prin d. Teodorescu—lăutar al Brăileĭ Petrea Crețu Șolcan, care în 2-3 zile a recitat 7,000 de versurĭ. E natural ca acești țiitorĭ de minte să aibă deosĕbite mijlóce pentru a-șĭ ajuta memoria. Primul mijloc e întérogațiunea.

In cursul uneĭ naraţiunĭ, cand poetul are să spună un lucru important, îşĭ dă minţeĭ un tel de odihnă şi în acelaşĭ timp atrage maĭ mult atenţiunea ascultătoruluĭ.

In loc de a ḑice: Intr'o Joĭ de diminéţă se 'ntunică un voinic tinerel, întrebuinţéză o întrebare:

Fóe d'alunică,
Cine se 'ntunică
Joĭ de diminéţă
Pe nor şi pe céţă?
Voinic tinerel,
Nalt şi subţirel.

In balada luĭ Dobrişan, când moşnegiĭ vin la Mihnea să-l pîréscă, poetul nu ne spune deodată cum l-aŭ pîrît eĭ domnuluĭ ci întrerupe cursul naraţiuneĭ printr'o întrebare:

Şi din gură ce-ĭ spunea,
Pîra cum îşĭ aşternea?

In balada *Fulga* este un moment important când ciobanul Costea descopere că a fost furat de către Fulga. Inainte de a ne spune ce a vĕḑut ciobanul, poetul ḑice:

Costea, măre, d'ajungea
Acolo ce mi şĭ găsia?

Şi maĭ jos:

Fulga, unde mi-l zărea,
Inima îĭ îngheţa,
Dar şi Costea ce făcea?

Un alt mijloc pentru ajutarea memorieĭ, pe care-l găsim întrebuinţat şi în poemele omerice, e acesta: de câte-orĭ într'o naraţiune poetică se întrebuinţéză numele eroului, i se dă tóte epitetele.

Aşa, în Iliada, Hera este totdeauna ḑeiţa cu braţele albe, Zevs e cel ce adună norĭĭ, Athene e cea cu ochiĭ de vulpe, Tetis

e cu piciórele de argint, Achile e cel iute de picióre, Briseida este totdeauna cea cu obrajiĭ frumoşĭ.

Tot ast-fel în poesia nóstră populară. De câte orĭ se vorbesce în balada mănăstireĭ Argeşuluĭ de meşterĭ, totdeauna se ḑice :

Nouĕ zidarĭ,
Nouĕ meşterĭ marĭ
Şi Manole ḑece
Care mi-ĭ întrece [1]).

In balada haiduculuĭ Miu, totdeauna eroul este :

Miul
Cobiul
Ĕla zglobiul [2]).

In balada luĭ Bîcu ni se vorbesce totdeauna :

De numele Bîculuĭ.
Bîculuĭ
Haiduculuĭ,
Bîculuĭ
Vitézuluĭ
Ce-a pus stréjă drumuluĭ
Din dealul Odrĭĭuluĭ
Până 'n préjma Dĭĭuluĭ [3]).

III.

Am arătat, onorat auditoriŭ, câte va din mijlócele poeţilor populariĭ de a face poesiile lor maĭ plăcute, maĭ viĭ.

Acum voesc a atinge âncă un punct. Voesc a dovedi măestria poesieĭ populare în desvoltarea uneĭ acţiunĭ epice.

Voiŭ lua ca exemplu balada care, în colecţia luĭ Alexandri, figuréză sub titlul „Vulcan“, iar în colecţiunea d-luĭ Teodorescu sub acela de „Stanislav Vitézul.“

---

[1]) Asupra acesteĭ balade veḑĭ *Convorbirĭ lit.* An. XXII pag. 669.
[2]) Col. Teodorescu.
[3]) Idem.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

Poetul începe înfățișându-ne un caic cu Turcĭ, comandați

....de Turcul mărunțel
Mărunțel și bondocel,
Feciorul
Luĭ Ciupăgel
De țipă Giurgiul
De el,

carĭ vin în țară să caute pe Stanislav Vitézul. După mult umblet, dau la malul Dunăreĭ peste nisce fete spălând pânde. Iată cu câtă artă ni se arată acéstă scenă:

Unele pânde 'nălbea,
In gârlă
Că le spăla,
In fântână
Le clătea
Și de pĭetre
Le trîntea
Pânțele
De se 'nălbea;
Altele pânțe lua
Pe ĭerburĭ
Că le 'ntindea,
Pe câmpurĭ
Le 'ncrucișa
Și la sóre le usca.

Turcii le întrébă dacă n'aŭ vĕțut cum-va pe Stanislav. Ele, spăimântate, tac; dar una singură înaintéză curagiósă și ție:

Pe Stanislav n'am vĕțut,
Dar pe mă-s'am cunoscut
La potmolul Dunăreĭ
Und' s'adună
Gârlele,
Und' se varsă
Apele.....
De curênd am și vĕțut-o
Spălând

Anteriele
Şi curăţind
Armele:
Anteriul
Haĭducesc,
Arme de sânge
Turcesc
Şi de sânge
Tătărĕsc,
De prisacă,
Ovreĭéscă
Şi de pângără
Leşéscă.
Unde 'n-apă
Le clătea,
Dunărea
Se închega,
Apa négră
Se făcea.

Turcii alérgă îndată la locul indicat şi află pe bĕtrână, o întrébă de Stanislav, dăruind-o cu galbeni şi căutând s'o înduplece prin felurite făgăduelĭ. Sĕrmana mumă, care scia ce sórtă aştéptă pe fiul sĕŭ, refusă tot şi, când vine rîndul ameninţărilor, se arată tot aşa de neînduplecată. Atunci Turcii încep s'o chinuéscă :

Ceauşul, dacă vedea . . .
Mâna 'n-seleaf că punea,
Paloş mare că scotea
La babă se repedia,
Ţîţele că-ĭ despica
Şi cu sare le săra
De-ţĭ sfâşia inima.

Baba greŭ se văeta
Dar de spus tot nu spunea.

Ceauşul dacă vedea..
Că geaba ţîţe-ĭ tăĭa
Şi cu sare le săra,
Cu paloş s'apropia
Să-ĭ tae beregata...

Dorința de vĭață învinge dragostea părintéscă și le spune Turcilor că Stanislav se află dormind în caicul luĭ:

Vîntul
Bate
Valurile,
Valul
Bate
Malurile,
Chica-ĭ face
Palele!

Turcii alérgă și află caicul în care dormia vitézul haĭduc. Eĭ, deși-l vĕd că dórme, tot se spăĭmântă, gândindu-se că s'ar putè deștepta dintr'un moment într'altul. Trebuia însĕ să-l prindă și spre acest scop căutaŭ să se asigure de sluga luĭ, Necula,

Grec din Ianina venit
Și la dînsul pripășit.

Grecul le ḑice să nu se apropie, căcĭ stăpânul luĭ e voĭnic:

Că n'am pĕr în capul meŭ
Câțĭ voĭnicĭ am vĕḑut eŭ
Tot de dînsul chisăgiți,
Tot de dînsul omorîți.

Asemenea vorbe măresc âncă spaĭma Turcilor, dar ceaușul, sciind că acolo unde nu te poți sluji de vitejie e bine să întrebuințezĭ viclenia, face semn luĭ Necula, arătându-ĭ banĭ și atuncĭ:

Grecul, baniĭ când vedea,
Mințile din cap perdea,
Cu ochiĭ la eĭ era
Și, mĕre, se 'ndupleca:
Pe Stanislav îl lăsa,
După ceauș se ducea
Și asteamătul călca.

Grecul, împreună cu Turcii, légă bine cu frânghiĭ pe Stanislav, care — întocmaĭ ca eroiĭ dotați cu caracter supra-natural ce

întâlnim în mitologia grécă — nu se deştéptă. Avêndu-l în mână, Turcii se gândesc la felul morţei şi ajung la învoială ca să-l arunce în Dunăre :

Dunărea l-a hărănit,
Dunărea l-a 'mbogăţit;
Dunărea să şi-l priméscă
Dunărea să-l pistoséscă.

Şi ca să nu cumva să ésă din apă, îi légă deasgât o piatră de móră pe care o aduc tocmaĭ din Moldova:

Foicică ş'o lalea,
Stanislav, dacă cădea,
Cu faţa 'n jos se 'ntorcea,
Piatra 'n spate că-i venea
Şi la fund de-l împingea,
Cu gura 'n năsip cădea,
Apă 'n gură nu-i intra.

După ce-l înécă, Turcii pedepsesc cu mórte pe Grec pentru că :

Turcu-i réŭ şi e păgân,
Dar nu-şi vinde pe stăpân;
Scris în cartea luĭ a stat
Că e faptă cu păcat
Să vinzi om nevinovat.

Eroul Stanislav dórme treĭ ţile în apă şi, după ce se deştéptă, se saltă în sus, turbură apa şi atrage atenţiunea uneĭ copile:

Rumeóră
Şi la faţă
Smedióră,
Cu cosiţa
Gălbióră.

Ea alérgă la tatăl sĕŭ, care vine cu o luntre şi ajută luĭ Stanislav să ésă şi îi tae şfóra :

Piatra 'n Dunăre cădea,
Apa 'n douĕ se făcea,

Valurile se clătea,
Treĭ ceasurĭ bolborosea,
Treĭ ceasurĭ la fund mergea.

După ce se odihnesce, vitézul haĭduc se hotărésce să-şĭ rĕsbune contra Turcilor şi să caute paloşul, pe care eĭ i-l luase:

In not Dunărea trecea
In Dristor că-mĭ ajungea
Când sórele rĕsărea
Şi d'o sulĭţă era.

Ajuns acolo, caută prin tóte prăvăliile arme, dar nu găsesce nicĭ una pe plac, căcĭ d'a rîndul se frângeaŭ fórte lesne; în fine la un

....Ovreiŭ bogat
Şi de lege lepădat

află chiar poloşul sĕŭ, îl recunósce şi, după ce omóră pe Ovreiŭ, care voise să-l înşele, alérgă după Turcĭ:

Pe uliţă c'apuca,
'N-cafenele
Că intra
Şi prin ele
Că-mĭ găsea
Dristurenĭ
Şi Giurgiuvenĭ
Şi hainĭ de Gălăţenĭ..
Câţĭ Turcĭ, măre, că găsea,
Câţĭ Turcĭ, măre, că 'ntâlnea
Pe sub paloş că-ĭ trecea
Care pe sub pat intra,
Cafèle
Că rĕsturna,
Ciubuce
Că-şĭ arunca,
Meşiĭ 'n urmă că-şĭ lăsa,
Chiselele că-şĭ perdea;
Iar Stanislav îĭ căta,
De sub pat
Că mi-ĭ scotea

Şi cu paloş
Îi tăia:
Nicĭ unul
Nu rĕmânea.

După ce arde tóte cadavrele, după ce se rĕcorésce la cârciumă cu cincĭ ocale de vin, se întórce peste Dunăre şi-şĭ găsesce iubita :

Depănând
Caĭerele,
Desfăcênd
Tot trîmbele
Şi plângênd
Dragostile.

Face apoĭ nuntă mare şi frumósă şi, lăsând haiducia, se duce

Tocmaĭ colo 'n Moldova,
Unde-mĭ şede ş'acuma
De botézŭ,
Creştinézŭ,
De cununŭ
Şi împreunŭ,
Dând de finŭ
O tretinŭ,
De finuţ
Câte un bănuţ,
Dând de babă
O épă slabă,
De voinic un cal bĕtrân
Să ţie maĭ mult la drum...

IV.

Să vedem acum, onorat auditoriŭ, ce fel sînt ideile, ce fel sînt sentimentele exprimate în acéstă formă atât de artistică.

Deşi ar presenta o importanţă deosĕbită studiul din tóte punctele de vedere al fonduluĭ poesiilor populare, nu voiŭ putè să obosesc prea mult atenţiunea d-vóstre ; de aceea, lăsând la o

parte notițele istorice, în a căror cercetare ar fi trebuință, la fie-care pas, de comparațiuni cu literaturi străine, lăsând credințele superstițióse și datinele, mĕ voiŭ mărgini să cercetez numaĭ sentimentele: amorul, dorința de libertate și patriotismul.

Trăind în mijlocul naturei, îmbĕtați de mirosul florilor, încântați de versul păsărilor, de murmurul fântânelor, tênĕrul și tênĕra de la țară se simt predispuși să iubéscă. Eĭ se cunosc de la șĕdătorĭ, de la horă, de la munca de vară și, cu obicĭnuința, dragostea cresce și devine trainică.

« Atât pentru băeți cât și pentru fete amorul nu este o « glumă, un libertinagiŭ, ci o simțire duiósă, amestecată cu dul- « céță și tristeță și care se arată în cântece de o poetică melan- « colie....Depărtat și de sensualitatea brutală și de subtilități « vaporóse, acest sentiment naiv, sincer, caută fericirea presentă « în satisfacerea uneĭ afecțiunĭ legitime» [1]).

Neapărat, părinții nu aŭ altă grijă, când tinerii ajung la vêrsta potrivită, de cât să-ĭ căsătoréscă. Dar când eĭ își fac planurĭ, în carĭ interesul jócă rolul predomnitor, tinerii nu ascultă de cât inima și fac adesea imposibilă îndeplinirea planurilor părintescĭ. Iată ce ḑice fata în acest cas:

Frunḑă verde, foĭ de fragă,
Dă-mĕ, maĭcă, dă-mĕ dragă,
Dă-mĕ și dup' un sărac
Numaĭ să-mĭ fie (el) drag...
Frunḑulica bobuluĭ,
Căcĭ casa avutuluĭ
Din afară-ĭ văruită
Inăuntru-ĭ otrăvită.
Frunḑulica maculuĭ,
Dar casa săraculuĭ
In afară-ĭ cu mânjală
Dinăuntru-ĭ cu tihnélă [2]).

Căsătoriĭ, cum le ḑicem noĭ, de interes, de convenință, nu

[1]) Cratiounesco op. cit. 128 și urm.
[2]) Col. Canianu.

se fac saŭ, dacă se fac, poporul nu le cântă în poesia luĭ. El nu înţelege de cât pe cele din dragoste.

Şi iată ce ḑice femeea când un bĕtrân bogat o cere în căsătorie :

— De cât moş fie găzdac,
Maĭ bine fecĭor sărac,
Că moşul îmbĕtrânit
Ca păcatu-ĭ de urît.
Ese-afară tot tuşind,
Intră 'n-casă mîrîind;
Iar fecĭorul cel sărac
E plăcut ca ş'un colac.
Ese-afară fluerând,
Intră 'n casă tot cântând,
Cu dragoste 'n vecĭ trăind
Şi pe mine 'ntinerind.
Şi omul care-ĭ bĕtrân
Merge 'n câmp şi strînge fên,
Vine-acasă tot gemênd
Fără-a ḑiee un cuvînt.
Şi de cină vrênd a-ĭ da,
El ḑice că n'a cina
Până nu s'a maĭ culca;
Dar tênĕrul săracul
După ce-o gătat fênul,
Vine-acasă tot horind
La mîndruţa luĭ gîndind
Şi de cină vrênd a-ĭ da,
El ḑice că n'a cina
Până nu m'a săruta [1]).

Aci vedem pe femee tovarăşă a bărbatuluĭ şi inspiratórea luĭ, indemnătórea luĭ în lupta vĭeţeĭ:

De când dorul m'a cuprins
Sufletul mi s'a aprins.
Suĭŭ în deal, cobor în vale
Şi-mĭ perd ḑiua tot pe cale...
Aleĭ! puico dac'aĭ vrea

[1]) Tudoriţa şi Moşnégul. Col. Miron Pompiliu, pag. 17.

Patru pluguri aşi dura,
Ţara întrégă aş ara
Graiul dulce de muiere
Varsă 'n-suflet mângîiere
Şi dă omuluĭ putere
Ca să facă tot pe vrere [1]).

Aceeaşĭ idee o găsim exprimată şi într'o poesie francesă în care e vorba de un om sărac, care arată cât sacrificiŭ ar putè face pentru iubita luĭ :

Je travaillerai tant! J'aurai tant de courage!
Je passerai mes jours et mes nuits à l'ouvrage;
Vous auriez plus d'argent que la femme d'un roi... [2])

Şi la Eminescu asemenea; acolo însĕ vorbesce ca poet :

Dându-mĭ din ochiul tĕu senin
O rază dinadins,
In calea timpilor ce vin
O stea s'ar fi aprins;
Aĭ fi trăit în vecĭ de vecĭ
Şi rînduri de vieţĭ
Cu ale tale braţe recĭ
Inmărmureaĭ măreţ —
Un chip d'apururĭ adorat,
Cum nu maĭ aŭ părechĭ
Acele zîne ce străbat
Din timpurile vechĭ [3]).

Bărbatul iubesce în femee frumuseţea, gingăşia, îndemnul la bine.

Femeea iubesce în bărbat forţa şi prin forţă se înţelege vitejia, statornicia, hotărîrea.

Femeea voesce să fie apărată de bărbat şi cel ce nu scie să-şĭ îndeplinéscă acéstă datorie se consideră vrednic de mórte, cum e în balada Mogoş Vornicul.

---

[1]) Col. Alexandri.

[2]) Mordret. Récits poétiques, apud Crationesco; op. cit.

[3]) Pe Iângă plopiĭ fără soţ.

Dar, când e nevoe, scie femeea și singură să se arăte vitéză. Astfel când vin hoții și pradă turmele Șalgăi, ea încalecă voinicesce, îi ajunge din urmă, le tae capul și:

Sângele pîrîŭ curgea,
Drumul roș că se făcea.

Dorința de libertate! O mare parte din doïnele românescĭ aŭ acest subiect. E adevĕrat că așa numita albăstrime a dat poporuluĭ drepturile pe carĭ el nu le-a pretins cu arma în mână. Să nu credem însă că nu le a dorit. Nu a dorit póte cutare fel de de a-șĭ trimite deputați în cameră, cutare mod de a-șĭ alege primarul, dar a dorit o stare maĭ bună, a dorit scăparea de miile de nevoĭ ce l-aŭ apăsat în curs de vécurĭ.

Pelin beaŭ, pelin mănânc,
Pe pelin séra mĕ culc;
De amar și de pelin
Sufletul meu este pelin

Acesta-ĭ resumatul cântecelor românescĭ. Birul, persecuțiile cĭocoĭuluĭ, neîndurarea bogatuluĭ, lipsa de justiție, tóte acestea îl fac pe țĕran să-șĭ lase casa și să prefere a trăi în pădurĭ în haĭducie:

Biru-ĭ greŭ, podvada grea,
Sărăcuț de maĭca mea...
De frica zapciuluĭ
Și de gróza biruluĭ
Uitaĭ drumul satuluĭ
Și córnele pluguluĭ;
Luaĭ drumul crânguluĭ
Și poteca codruluĭ
Și flinta haĭduculuĭ,
Că de cât în calicie
Maĭ bine la haĭducie
Ce-o vrea Dumnedeŭ să fie.

Iată cu câtă ură vorbesce țĕranul român de asupritorii sĕĭ:

Fóie verde usturoiŭ,
Oleo-leo, spurcat cĭocoiŭ,
De te-aș prinde 'n sat la noĭ
De șale să te îmmoiŭ,
De pele să te jupoiŭ
Și din pelea ta să-mĭ fac
O técă de măzărac,
Că tu m'aĭ lăsat sărac
De pămînt și de copiĭ,
De nevasta mea d'întâiŭ
Fără nicĭ un căpătâiŭ.

Cât de crud pare țĕranul când l-auḑĭ cântând asemenea cântece. Dar cine l-a silit să ajungă aci dacă nu stăpânii luĭ? Îmĭ voiŭ permite să vĕ citesc câte-va rînduri dintr'o cronică de pe la finele secoluluĭ trecut, în care se arată cum se percepeaŭ acele nenumărate biruri carĭ eraŭ puse pe spinarea țĕranuluĭ și numaĭ pe spinarea luĭ:

Iată ce ḑice Dionisie Eclisiarchul:

« Decĭ presfirându-se slujbașiĭ prin plășile județelor și mer-
« gênd prin sate ca nisce lupĭ flămânḑĭ și ca nisce holteĭ de câĭnĭ
« leșinațĭ; să fi vĕḑut cineva nemilostivirea lor și ce făceaŭ cu
« creștiniĭ, că-ĭ apuca de a împlini baniĭ și dând zor, cum aĭ ḑice,
« în ḑece cincĭspreḑece ḑile să se istovéscă dajdea văcărituluĭ.
« Ómeniĭ nu prea avea banĭ fiind în mijlocul erneĭ; târgurile érna
« nu erea să vînḑă ómeniĭ vite; vremea de cósă și de sapă nu
« era să câștige banĭ să se plătéscă; bucate încă nu prea era să vînḑă.
« Iar slujbașiĭ închidea ómenĭ și muĭerĭ prin coșare și ĭĭ înneca
« cu fumurĭ de gunoiŭ și cu ardeiŭ ĭĭ afuma, și-ĭ ținea închișĭ
« ḑiua și nóptea flămânḑĭ, să dea banĭ. Pe alțiĭ ĭĭ lega cu mâĭnile
« îndărăt și cu spatele de garduri și-ĭ bătea cu bice. Pe alțiĭ le-
« gațĭ ĭĭ băga cu picióre le góle în zăpada gerósă. Așa chinuia pe
« creștinĭ. O! amar de bieții creștinĭ! că plângea și se văeta și
« săracele vĕduve țipa de ger, dar nu era milostivire la varvariĭ
« de slujbașĭ. Încă peste Olt au și omorît mumbașiriĭ Turcĭ pe
« mulțĭ, din care pe unul rudele luĭ l-au adus în Bucurescĭ și l-au

« băgat cu carul în curtea Domnéscă să-l arăte luĭ Vodă. Şi în-« sciinţându-se Vodă, au ţis : *să dea banĭ că nu i va omorî ni-« menea* » [1]).

Când aşa era situaţia, când dreptate şi milă nu aflaŭ nicăirĭ, era fórte natural să considere pe haĭducĭ ca pe nisce liberatorĭ, ca pe nisce ómenĭ carĭ întrupaŭ hotărîrea, de carĭ eĭ nu se maĭ simţeaŭ capabilĭ.

Cu tóte acestea ţĕranul român şĭ-a iubit patria şi s'a creţut totdeauna nenorocit când a avut să trăéscă între străinĭ :

De-ar fi pâĭnea cât de bună,
Tot se face cleiŭ în gură
Dacă e 'n-ţară străină;
Maĭ bine pâĭne maĭ próstă,
Să se ţică 'n ţara nóstă.

Înainte de luarea Basarabieĭ de Muscalĭ, poporul, vĕţând că tóte rĕlele veneaŭ de peste Nistru, cânta :

Nistrule, rîŭ blestemat,
Face-te-aĭ adînc şi lat
Ca potopul turburat!
Mal cu mal nu se zăréscă,
Glas cu glas nu se lovéscă...
Lăcustele când or trece
La ist-mal să se înnece.
Holérile când or trece
Pe la mijloc să se înnece,
Duşmanĭĭ ţĕrĭĭ de or trece
La cel mal să se înnece,
Iar tu 'n-valurile tale
Să-ĭ tot ducĭ, să ĭ ducĭ la vale
Păn' la Dunărea cea mare
Până 'n Dunăre şi 'n-mare [2]).

[1]) Dionisie Eclisiarchul în Tom. II din Tesaur de monumente istorice, pagina 193.

[2]) Col. Alexandri.

Iar când s'a răpit acéstă frumósă parte din trupul Moldoveĭ, doĭna băsărabénă rĕsună în chipul acesta :

Haide 'n-codriĭ Biculuĭ
Pe marginea Prutuluĭ
Să ne facem bordeĭeș
Cu uș̦oriĭ de cireș̦...
Când om vrea ca să dormim
In departe s'au̯dim
Bucĭumele păstorescĭ
Din câmpiĭ Moldovenescĭ [1]).

E duiósă acéstă dorinț̦ă de a asculta chiar de departe un cântec de la fraț̦iĭ sĕĭ. Căcĭ, Românii, or-cât i-a despărț̦it sórta ș̦i împrejurările vitrege, se iubesc ș̦i aș̦téptă cu încredere ț̦ile maĭ bune, maĭ fericite :

Douĕ inimĭ surióre,
Sînt ca ra̯dele ar̦dătóre
Ce din sóre vesel plec
Ș̦i prin neguri dese trec
Ș̦'apoĭ iar se întâlnesc,
Glas de soră, glas de frate,
Trec hotare depărtate
Ș̦i s'adună, se 'mpreună,
Ca douĕ ra̯de de lună.

VERIFICAT 2007
VERIFICAT 2017
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI

[1]) Col. Alexandri.